

Monumentnummer*: 531481

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 27 september 2013
Kadaster deel/nr 82688/87

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Tienhoven	Stichtse Vecht	Utrecht

Locatienaam	Locatieomschrijving
Tienhoven	Betonnen werken omgeving Fort bij Tienhoven

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Breukelen Sint Pieters	G			83
Breukelen Sint Pieters	G			82

Omschrijving**

Cluster 21. Schut-, Inlaat- en Keersluis.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

SCHUT-, INLAAT- EN KEERSLUIJS (Kraaienestersluis), die bestemd was als gecombineerd civiel en militair waterstaatkundig onderdeel van de inundatiewerken van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluizen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluizen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluizen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Soms moesten locale peilverschillen tussen afzonderlijke poldereenheden worden overbrugd door het opnemen of gebruiken van keersluisjes in bestaande kades of dijken. Hiertoe zijn vaak schotbalkkeringen in vaarten of zelfs in coupures in kades toegepast, maar ook zogenoemde verlaten met houten of ijzeren hefdeuren of duikers met

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

schuiven zijn voor dit doel benut. De Kraaienestersluis is een bestaande schutsluis die ten behoeve van gebruik in het kader van de Nieuwe Hollandse Waterlinie is aangepast om als waterinlaat vanuit de Vecht en als keersluis te kunnen dienen. De sluis is thans in gebruik voor recreatievaart en is omstreeks 2000 gerestaureerd en voor elektrische bediening door passanten geschikt gemaakt. Tevens zijn aan weerszijden ijzeren ladders in de kolkwanden opgenomen. De sluis en de Tienhovensche Vaart zijn vanuit de Vecht bereikbaar door passage van een gemetselde brug in de dijk langs de oostoever van de rivier.

Omschrijving

SCHUT-, INLAAT- EN KEERSLUIS (Kraaienestersluis), die een verbinding vormt tussen de rivier de Vecht en de Tienhovensche Vaart (Tienhovensch Kanaal), die een van de vaarwegen en afwateringen was voor de ten oosten van de Vecht gelegen veengebieden nabij Tienhoven. De sluis dateert in oorsprong mogelijk uit de 17e eeuw en is in de 19e eeuw min of meer opgewaardeerd toen een plan tot verruiming en doortrekken van de Tienhovensche Vaart tot aan Huizen en de rivier de Eem in twee fasen in uitvoering werd genomen (1824 / 1838-1869). In deze periode kregen het kanaal en de schutsluis ook een rol bij de voeding van de gracht van het Fort bij Tienhoven (vanaf 1848-1850) en de inundatie van het achtergelegen gebied. Hierbij zijn, vermoedelijk rond 1880, onder meer (extra) schotbalkspinningen geplaatst, die na eventuele inlaat van water en plaatsing van schotbalken als kering van inundatiewater konden dienen. Het bakstenen sluisje kent een langgerekte kom (capaciteit ca. 30 m), maar kent aan beide zijden iets schuin ten opzichte van de lengteas geplaatste en ook aanzienlijk smaller dan de kom uitgevoerde hoofden, die doorvaart tot 3,30 m breedte toelaten. De westelijke hoofden liggen iets hoger dan de schutkolk; de hoofden zijn ten dele gedekt met natuurstenen platen. De sluis is uitgerust met twee stel houten puntdeuren, waarvan de beide zuidelijke beloopbaar zijn en zijn voorzien van een ijzeren hekwerk.

Waardering

De SCHUT-, INLAAT- EN KEERSLUIS (Kraaienestersluis) aan de monding van het Tienhovensche Vaart in de Vecht is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van gecombineerde militair-strategische en civiele bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een mogelijk uit de 17e eeuw daterende en vermoedelijk rond 1880 voor gebruik binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie (extra) aangepaste en aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een civiele schutsluis met een nevenfunctie ten dienste van militaire inundatie.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het de toepassing van (civiele) sluiswerken in het functioneren van de Nieuwe Hollandse Waterlinie onderstreept en illustreert.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegevens voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Het onderdeel is tamelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering en verschillende onderdelen herkenbaar en functioneel zijn gebleven, met als bijzonderheid dat de hoofden van de sluis scheef staan ten opzichte van de lengteas van de sluiskolk.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument